



O.E.P.A.

MODUL Aspecte practice privind organizarea si activitatea instanțelor judecătorești si a parchetelor, a birourilor notariale si a executorilor judecătorești

Aspecte privind organizarea și funcționarea instanțelor de judecată

Judecător doctor Danusia Pușcașu

Organizarea instanțelor judecătorești în România este reglementată prin Constituție și prin Legea nr. 304/2004, privind organizarea judiciară.

Fundamentul organizării este reprezentat de art. 126 din Constituția României, care prevede următoarele:

Alin. 1. Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite prin lege.

Alin. 2. Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege.

Alin. 3. Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale.

Alin. 4. Compunerea Înaltei Curți de Casație și Justiție și regulile de funcționare a acesteia se stabilesc prin lege organică.

Alin. 5. Este interzisă înființarea de instanțe extraordinare. Prin lege organică pot fi înființate instanțe specializate în anumite materii, cu posibilitatea participării, după caz, a unor persoane din afara magistraturii.

Alin. 6. Controlul judecătoresc al actelor administrative ale autorităților publice, pe calea contenciosului administrativ, este garantat, cu excepția celor care privesc raporturile cu Parlamentul, precum și a actelor de comandament cu caracter militar. Instanțele de contencios administrativ sunt competente să soluționeze cererile persoanelor vătămate prin ordonanțe sau, după caz, prin dispoziții din ordonanțe declarate neconstituționale.

Conform art. 1 alin. 1 din Legea specială și anume, Legea nr. 304/2004, justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite prin lege, iar potrivit alin. 2 al aceluiași articol, Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției.

Potrivit art. 2 alin. 1 „Justiția se înfăptuiește de către judecător în numele legii, este unică, imparțială și egală pentru toți”.

Instanțele de judecată prin intermediul cărora se realizează actul de justiție sunt:

- Înalta Curte de Casație și Justiție;



- Curțile de apel;
- Tribunalele;
- Tribunalele specializate;
- Instanțele militare;
- Judecătoriile.

Un aspect important reglementat de Legea nr. 304/2004 și care reprezintă o transpunere a art. 6 din C.E.D.O. este prevăzut de art. 6 al legii, cu referire la accesul la justiție.

Potrivit art. 6:

- (1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime în exercitarea dreptului sau la un proces echitabil.
- (2) Accesul la justiție nu poate fi îngrădit.

Legea nr. 304/2004 cuprinde prevederi importante în materie de realizare a justiției. Conform art. 7, persoanelor le sunt conferite drepturi și principii care să asigure protecția lor.

Astfel, potrivit acestui articol,

- (1) Toate persoanele sunt egale în fața legii, fără privilegii și fără discriminări.
- (2) Justiția se realizează în mod egal pentru toți, fără deosebire de rasa, naționalitate, origine etnică, limba, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenența politică, avere, origine ori condiție socială sau de orice alte criterii discriminatorii.
- (3) Configurația sălii de judecată trebuie să reflecte principiul egalității de arme în ceea ce privește așezarea judecătorului, procurorilor și avocaților.

Judecătoriile sunt instanțe fără personalitate juridică, funcționează în județe și în sectoarele Municipiului București. Numărul și localitățile în care funcționează sunt prevăzute într-o anexă la Legea nr. 304/2004.

În fiecare județ funcționează un tribunal, care are, de regulă, sediul în reședința de județ.

Tribunalul București funcționează și ca instanță specializată pentru judecarea cauzelor privind proprietatea intelectuală.

Potrivit art. 36 din Legea nr. 304/2004, „În cadrul tribunalelor funcționează, în raport cu complexitatea și numărul cauzelor, secții sau, după caz, completuri specializate pentru cauze civile, cauze cu profesioniști, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și completuri specializate pentru cauze maritime și fluviale”.



Curțile de apel sunt instanțe cu personalitate juridică și cuprind în subordinea lor mai multe tribunale și tribunale specializate. În prezent funcționează 15 Curți de apel, iar în cadrul lor funcționează secții penale, civile, de contencios administrativ și fiscal și de muncă și asigurări sociale.

Înalta Curte de Casație și Justiție, are sediul în București, are personalitate juridică și în cadrul ei funcționează patru secții, Secția I civilă, Secția a II-a civilă, Secția penală și Secția de contencios administrativ și fiscal.

Instanțele militare sunt organizate potrivit Legii nr. 54/1993. Potrivit art. 2 din lege, structura lor este alcătuită din:

- tribunale militare (funcționează în București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara);
- Tribunalul Militar Teritorial cu sediul în București;
- Curtea Militară de Apel, cu sediul în București.

Personalul auxiliar de specialitate

Toate instanțele judecătorești și toate parchetele au în structura lor următoarele compartimente:

- registratura;
- grefa;
- arhiva;
- biroul de informare și relații publice;
- biblioteca.

Curțile de apel și Parchetele de pe lângă aceste curți, Înalta Curte de Casație și Justiție și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție au în structura lor un compartiment de documentare, compartiment de informatică juridică și un departament economico-financiar.

Conducerea instanțelor judecătorești

Instanțele de judecată sunt conduse de un Președinte. Președinții tribunalelor și a curților de apel sunt ajutați de către 1-2 vicepreședinți. Secțiile instanțelor sunt conduse de un președinte de secție. Conducerea Înaltei Curți de Casație și Justiție se exercită de președinte, 2 vicepreședinți și colegiul de conducere.

În cadrul fiecărei instanțe funcționează un Colegiu de conducere, care hotărăște cu privire la problemele generale de conducere a instanțelor.



Principiile organizării judecătorești

Justiția constituie monopol de stat. Prevederile art. 126 alin. 1 din Constituție și art. 1 alin. 1 din Legea nr. 304/2004, recunosc deplina competență a instanțelor judecătorești în soluționarea cauzelor judiciare.

Excepția de la acest principiu o reprezintă arbitrajul reglementat de Codul de procedură civilă. Arbitrajul este alcătuit din arbitrii desemnați de către părți, arbitrii nefiind investiți cu autoritatea funcției de magistrat.

Principiul independenței judecătorilor

Potrivit art. 124 alin. 3 din Constituție, „judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”. Independența este necesară pentru a asigura imparțialitatea judecătorilor față de părțile din proces.

O regulă de maximă importanță a fost consacrată în mod expres și de Carta Europeană privind statutul judecătorilor. Potrivit pct. 4.3 din această carte „judecătorul sau judecătoarea trebuie să se abțină de la orice comportament, act sau manifestare de natură a altera în mod efectiv încrederea în imparțialitatea și independența lor”.

Pentru asigurarea independenței judecătorilor sunt prezentate garanții legale cum ar fi:

- publicitatea dezbaterilor;
- existența unui control judiciar;
- secretul deliberării;
- inamovibilitatea judecătorilor;
- răspunderea disciplinară a magistraților.

Autonomia funcțională și delimitarea sferelor de atribuții față de celelalte autorități publice, conferă instanțelor judecătorești posibilitatea de a judeca litigiile într-un mod independent și imparțial, potrivit scopului în raport de care a fost adoptată legea de organizare judiciară.

Tot ca expresie a respectării independenței justiției prin organizarea sistemului judiciar este interdicția prevăzută de art. 126 alin. 5 din Constituția României de a înființa instanțe extraordinare, altele decât cele prevăzute prin legea de organizare judiciară, excepție fiind instanțele specializate să judece în diferite materii.



Reglementarea competenței instanțelor de judecată, a regulilor după care se desfășoară judecata și se execută o hotărâre judecătorească reprezintă o altă garanție a respectării principiului independenței justiției, fiind considerată în practica Curții Europene a Drepturilor Omului o cerință pentru independența tribunalelor.

Principiul inamovibilității judecătorilor

Este un principiu la adăpostul căruia magistratul nu poate fi avansat ori transferat decât cu acordul său, iar revocarea sau suspendarea din funcție nu se poate dispune decât în condițiile prevăzute de lege.

Principiul inamovibilității oferă judecătorului o garanție reală, că în actul de justiție poate să fie imparțial și poate refuza orice ingerință venită din partea oricui. Inamovibilitatea judecătorului a făcut obiectul unei reglementări la cel de al VII-lea Congres al Națiunilor Unite, organizat în perioada 26 august - 6 septembrie 1985 la Milano, în cadrul acestuia fiind adoptate două documente pe care ulterior Adunarea Generală le-a confirmat prin Rezoluțiile nr. 40/32 din 29 noiembrie 1985 și nr. 40/146 din 13 decembrie 1985.

Rezoluțiile au făcut recomandări statelor membre de a adopta în legislația lor principii care să le asigure judecătorilor independența în îndeplinirea actului de justiție, aceștia având obligația să soluționeze cauzele în raport de starea de fapt reconstituită, potrivit probelor administrate în cauză și în conformitate cu legea „fără restricții și fără să fie obiectul unor influențe, injocțiuni, presiuni, amenințări sau intervenții induse direct sau indirect, indiferent de partea cui și indiferent pentru ce motiv”.

De asemenea, potrivit aceluiași document, judecătorii trebui lăsați să-și exercite funcția până la împlinirea vârstei, dacă sunt numiți ori până la expirarea mandatului, în cazul în care sunt aleși, bucurându-se pe toată această perioadă de inamovibilitate ca un beneficiu al stabilității în funcție, conferit de lege.

Principiul egalității în fața justiției

Egalitatea în fața justiției are ca finalitate respectarea drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute în Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10.12.1948, care prevede că „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi” și „orice persoană are dreptul în deplină egalitate ca litigiul său să fie examinat în mod echitabil și în mod public de un tribunal independent și imparțial”.



Nu este suficient ca principiul egalității justiției să fie consacrat legislativ și doctrinar, ci se impune ca statul să ofere garanții sigure că judecata nu se va face pe baza unor „privilegii de jurisdicție”, fiindcă „nimeni nu este mai presus de lege”.

Egalitatea justiției presupune ca pentru toate persoanele judecata să se facă de aceleași instanțe, după aceleași reguli procedurale, iar în cursul procesului părților să li se recunoască aceleași drepturi, toate acestea fiind menite să asigure un echilibru în situația procesuală a părților

Existența instanțelor specializate sau unor reguli speciale, derogatorii de la cele generale nu contravine principiului egalității justiției, instanțele specializate fiind înființate cu scopul soluționării unui anumit gen de cauze și nu cu scopul de a favoriza sau defavoriza anumite categorii sociale sau persoane.

De asemenea, și regulile speciale derogatorii se aplică în egală măsură părților, nefiind instituite în scopul avantajării sau dezavantajării unor persoane.

Principiul legalității instanțelor

Acest principiu impune îndeplinirea a patru condiții:

- instanța să fie organizată prin lege și potrivit legii;
- instanța să fie organizată ca o instituție cu caracter permanent, cu un sediu stabilit și adus la cunoștința publicului;
- instanța să fie competentă să judece cauza cu care a fost investită;
- instanța să judece în compunerea prevăzută de lege.

Principiul gratuității justiției

Judecătorii, procurorii și grefierii sunt salariați ai statului, fiind plătit de acesta. Această gratuitate nu înseamnă că după soluționarea cauzei, cheltuielile avansate de stat au de către una din părți nu vor cădea în sarcina celui care a pierdut procesul.

Acest principiu își găsește aplicabilitatea și în dispozițiile legale care reglementează asistență juridică gratuită, acordarea de reduceri, eşalonări a plății unor taxe sau onorarii.

Principiul permanenței jurisdicțiilor

Acest principiu presupune că instanțele funcționează fără întreruperi, cu excepția întreruperilor cauzate de zilele nelucrătoare sau de sărbătorile legale.



Vacanța judecătorească nu înseamnă o întrerupere a activității instanțelor judecătorești, ci doar un regim de serviciu, care să permită magistraților și personalului auxiliar prin rotație efectuarea concediului legal de odihnă. În tot acest timp, anumite cauze vor fi soluționate în continuare.

Principiul caracterului unitar

Acest principiu face ca aceiași judecători selecționați în același mod și supuși aceluiași situații legale să soluționeze cauza, indiferent de natura sa. Orice judecător poate judeca orice fel de pricină, prin avansarea la o altă instanță sau trecerea la o altă instanță.

Enumerarea principiilor mai sus arătate este exemplificativă în organizarea instanțelor de judecată și în activitatea de judecată, găsindu-și aplicabilitatea principiul aflării adevărului, principiul garantării dreptului la apărare, a accesului liber la justiție, etc.

Se poate observa că trăsătura definitorie a puterii jurisdicționale în raport cu celelalte puteri este independența celei dintâi, ceea ce presupune că orice regulă de organizare a instanțelor judecătorești, de stabilire a competențelor și a regulilor după care se face judecata nu poate fi în contradicție cu acest principiu.

Independența justiției este importantă pentru existența statului de drept, pentru garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, iar asigurarea acestui scop este încredințat legii, al cărui „servitor este judecătorul”.